

на фолклор като братя Миладинови, Кузман Шапкарев, Стефан Веркович, Христо Вакарелски, Пвстана Романска, Димитър Осини.

Много още може да се пише за книгата на Петър Динев, но в една рецензия нейната проблематика едва ли би могла да бъде изчерпана. Тук не можем да не споменем богатата оселоменост на учения, познаването на съвременните постижения в областта на литературознанието не само у нас, но и в чужбина, прецизния изследователски апарат.

Книгата „Между фолклора и литературата“ има привоен характер не само по отношение на разглеждания проблем фолклор—литература, но и по отношение на въпросите за периодизацията на българския фолклор, на неговото конкретно естетико-художествено изследване и пр. В този смисъл сборникът „Между фолклора и литературата“ е сред най-сериозните постижения не само в голямото научно дело на Петър Динев, а и изобщо в нашето съвременно литературознание.

Луко Захариев

СЪВРЕМЕНИЦИ ОТ АТАНАС СВИЛЕНОВ С., БП, 1879

Критическият дневник на Атанас Свиленов „Съвременници“ обхваща период от време, включващ повече от едно десетилетие. Литературните явления, които той обсъжда, са от областта на лириката, прозата и критиката — една обширна територия, в която авторът свободно избира своите пристрастия. Честото участие на А. Свиленов в оперативните форми и вроденият му верен литературен усет са създали бързите и точни рефлексии на перото му.

Внушително впечатление правят в книгата „Съвременници“ портретните изследвания за отделни поети. Често в разгадаване магията на поезията Свиленов е в своята стихия. Открояват се с вътрешна пълнота и интересно критическо вникване портретните скици за Г. Джагаров, Л. Левчев, П. Матев, Б. Петров, Блага Димитрова, Г. Свежин, Д. Дамянов, Н. Инджов, П. Алипиев, П. Караангов, М. Шопкин, Н. Йорданов. Портретният жанр в критиката е един от най-трудните и А. Свиленов показва подчерган афинитет към него. С безпогрешен усет той се насочва към сърцевината на проблемите, които характеризират отделната поетична личност. С точни цитати се очертава атмосферата, връзката с поколението, приликите и отликите в поетичните интонации на авторите. Не от цитатите и от фактите само, а по-скоро от цялостното „слобяване“ на материала, от композиционните обрати, асоциации и връзки се разкриват в статните особеностите на всеки творец поотделно. Прозвучава страстно патриотично-мъжественият, суров и нежен поетичен глас на Джагаров. Пред читателя изпъква в раз-

движен план неговата обаятелна, неспокойно-търсеца драматична натура.

Особено интересен в книгата е критическият триптих за Л. Левчев. Обхванато е развитието на поета в различни интервали от 1961 г. до 1977 г., т. е. от момента, когато около поезията на Левчев най-много се спореше, до днес, когато той получи световно признание. Самият Свиленов е от априлското поколение на Левчев и може би тъкмо това му е помогнало да почувства и прозоре още в първите малко непринично дръзки прояви на поета неповторимостта и новаторството на неговото самобитно модерно дарование. Младешката разпаденост и жар, с които критикът зашипава на времето оригиналния почерк на Левчев, са характерни и днес за стила на Свиленов. Годишните не са намалили остротата и чувствителността на критическите му реакции, не са притъпили изострения му поетичен вкус.

Към сияния поток в поезията Свиленов е безпопаден и воюва със страст и непримиримост. Неслучайно той включва в своята книга и няколко острокритични рецензии за някои негативни прояви в поетичната нива, в която не липсват бурени („След десетата книга“, „Сноп с плевели“, „Експерименти и резултати“ и др.). Свиленов не се отрича от критическите си пристрастия, готов е винаги да спори и да защитава това, в което вярва и което истински цени. Неговата полемичност не е издребяване и не прераства никога в заядливост. Обикновено критикът, дори и когато изказва най-отрицателно мнение, се стреми да бъде пределно обективен, да посочи и някои положителни страни, ако действително има такива.

В критическата си практика Свиленов е находчив и артистичен. Той умее с лекота да борава с фактите и да извлича от тях максимума, за да докаже своята теза. Владее майсторството да види и подбере важното и неповторимото у един творец, това, което го отличава от другите. Затова не се забелязва повторемост в критическия му маниер, защото подхожда към всекиго с мярка, която най-точно му приляга. Можем дори да не сме напълно съгласни с някои оценки, но критикът успява убедително да разгърне виждането си за отделния поет, да го представи в светлина, която изяснява най-важното в неговия натюрел.

За Блага Димитрова и Валери Петров има вече много изписани страници. Но ако прочетем критическите миниатюри „Драмата да живее истински“ и „Валери Петров“ ние сме покорени от чистотата на критическото преоткриване, от новия блясък, с който се открояват вече познатите черти. Като обединяващ мотив в поезията на В. Петров е посочено усещането за преходността между крайностите, връзката между младостта и старостта. Иронично-философският подтекст не натежава в стиха поради въздушната лирична виртуозност у В. Петров, която преминава естествено и в неговите песни и филми. При-

носът на В. Петров в областта на киното се свързва със ем непосредствено с цялостното поетично дело на този много интелектуален съвременен наш творец. Като разглежда стихосбирката „Как“ на Блага Димитрова, Свиленов открива особения вид драматизъм в нейната поезия. Ако сама не даде, тя не може да се радва истински на полученото — в този неизмислен, а само неин вътрешен драматизъм се крие ключът за разбирането на нейната нелесна и нелека съвременна женска съдба и поетична природа. Критикът търси и установява индивидуалната хармония на всеки творец, живява се в човешката и естетическата му драма, които обикновено са във взаимна връзка.

В „Съвременници“ ще срещнем интроспекции и за поети, за които не са създадени критически клишета или по-точно Свиленов подхожда към творбите им със свои собствени радары. Към тази малка поредица спадат статите: „Като вечерна музика“ (П. Карангов), „Вярност към себе си“ (Н. Йорданов), „Поемите на Г. Свежин“, „Н. Инджов“, „Животът в жива светлина превърнат“ (Д. Дамянов), „Поетичната територия на един творец“ (М. Шопкин), „Единствената книга на поета“ (П. Алипиев). За всички тези ненашумели автори или с по-скромни количествени изяви Свиленов е намерил отличителен белег и е загатнал образа им. Без да споделяме всички концепции, ние очакваме от Свиленов и в бъдеще да поднася такива открития като изненадващо проникновено есе за П. Алипиев.

Лично на мене сравнително кратките бележки за съвременната проза в книгата на Свиленов ми бяха особено интересни. По брой засегнатите автори са малко: Г. Караславов, Б. Райнов, Д. Фучеджиев, В. Зарев. Може би на територията на прозата Свиленов тепърва ще направи свои нови открития. Но и включените тук статии доказват способността на критика да рефлектира много точно не комплекса от проблеми, които носи със себе си днешната наша проза. Най-сполучливи са портретите за А. Гуляшки и Владимир Зарев. Без да си приличат и без да става и дума за паралел между тях, тези двама автори са с подчертано урбанистично виждане, с голяма мащабност в проблематиката и с упорито търсене на духовните измерения в психиката на съвременния човек. Този творчески максимализъм, изглежда, особено привлича Свиленов. В портрета на А. Гуляшки критикът включва в състен вид летописа на прозата ни през тридесетилетието. Образът на белетриста е очерган на фона на развитието на литературата от Девети септември насам, като фокусът е насочен главно към особеностите на разглежданата творец. Добре е подчертана новаторската същност на проблематиката у Гуляшки, неговото плодотворно развитие през различните етапи и задълбаването във вътрешния свят на все по-голям брой персонажи. От ловец на идеи Гуляшки се превръща в истински художник, който в

последните си творби убеждава с плътноста на повествованието. Свиленов правилно отделя внимание на интересната по замисъл повест „Случаят Ставрев“ на Гуляшки, защото тя набелязва тематичен водораздел не само в неговото собствено творчество. Художественото изследване на различните български родове и семейната генетика, погледната от съвременен аспект, е въпрос, който също малко или повече е маркиран в творчеството на Гуляшки. Тази тема, изглежда, тепърва ще залегне в творческите търсения на съвременните белетристи. Но пионерската роля на А. Гуляшки трябва да бъде отбелязана.

Много задълбочени, открояващи се и заредени с критически открития са кратките бележки на Свиленов за „Денят на нетърпението“ на В. Зарев. Тук можем да видим в кондензиран вид денни наблюдения за тенденции и посоките в развитието на най-новата наша проза. Образът на младия белетрист присъства с богатството на своите оригинални търсения и постижения, със социалния и морален разрез, който той прави на социалистическото общество. Свиленов съсем правилно отбелязва това вече видимо откъсване от „региона“ в съвременната проза и същевременно наблюдаването на неотменната връзка с „Дунавския край“ у В. Зарев, която се проявява вече като допълнителен смислов ширх при характеристиката на образите или координация на времето. Като очертава самобитните белетристични постижения на В. Зарев в романа „Денят на нетърпението“, Свиленов предсеща направлението на неговата творческа динамика на фона на бъдещите нови идеи и формални търсения в съвременната проза.

С много топлота, разбиране и прочувственост са написани критическите размисли за „Масовата култура“ на Богомил Райнов и за спомените „Близки и познати“ на Г. Караславов. Въпреки големия респект, който питае Свиленов към тези двама наши именити творци, той е успял естествено и спонтанно да се доближи до тях и да срочи ценостите и постиженията им с читателската публика. Техните особености по жанр книги имат свое неповторимо излъчване, те създават своеобразно богатство в нашия съвременен литературен живот.

Специално място в книгата си Свиленов е отделил за дванадесет наши съвременни критици. С рядка колегалност и добросъвестност са написани повечето от тези интересни портретни скици. За критиците изобщо твърде рядко се пише. Малко на брой са и сборниците с критически статии, студии и рецензии. Критическите творби гастролират по страниците на периодичния печат и с това обикновено завършва техният живот, те са жертва на „мига“, след това почти никой не се интересува от тях. Дори критическите книги все още излизат много мъчно и бавно, колкото и парадоксално да изглежда това. Съ-

шествуването на критиката като благороден спътник на литературата най-често е съпътствано с изключително много трудности и главоболия. И тъкмо тази особено трудна и спорна област е привлякла перото на Свиленов, който е отделил място и за своите събратя в книгата си.

В цялостния летопис на новата ни литература Свиленов отбелязва ролята и значението на критиците и на техните книги. Споделил си за наблюденията на автора за творческия принос на Г. Панев („Защитник на реализма“), на П. Диневков („Литературознавие без рамки и етикети“), на П. Зарев („Изкуството на портретиста“), на Е. Каранфилов („Зряло творческо дело“), на Т. Жечев („Вникване в българския дух“), на З. Петров („Шрихи от портрета на един критик“), на Кр. Куюмджиев („Талант — това значи да си интересен“) и др. С любов и вълхновение са написани статиите за Т. Боров и Б. Делчев. Свиленов има дарбата на истинско критическо самораздаване. Това личи не само от активната му намеса в печата по въпросите на поезията и прозата, но и в отзивите за критиката. Не всичко написано за отделните критици е еднакво задълбочено и точно, но общо проличава голямата търпимост и широта във възгледите независимо от предпочитанията. Тонът на статиите за П. Зарев, З. Петров или Симеон Султанов е напълно различен, но в последна сметка сполуката е почти еднаква — читателят добива представа за различния облик на тези критици, за техния оригинален принос в движението на литературните пластове и в атмосферата на съвременната ни култура.

Свиленов особено се вълнува от активното участие на критиците в литературния процес. Тук конкретно е посочена ролята и значението на пряката рецензентска дейност на Г. Панев, П. Зарев, Е. Каранфилов, Кр. Куюмджиев, Д. Танев. За Е. Каранфилов например съвсем справедливо се казва, че той „не заболва с годините от аристократичното пренебрежение към рецензията и днес също нерядко откликва на развълнувала го книга, на интересно литературно явление. Рискът да не би да срещи с първа оценка, от който така бягат някои мастити критици, му е чужд“ (с. 227).

Струва ми се, че всички ние тежко ще осъзнаваме и разбираме присъствието и участието на Т. Жечев в българската литературнокритическа мисъл. Този оригинален съвременен тълкувател на „страстите български“ все повече ни изненадва с необикновените си прозрения за българския дух, за националното ни самосъзнание и гордост. Свиленов е доловил и се е развълнувал от критическия феномен Тончо Жечев, чието слово започва да звучи все повече като „изявна проза“. Самият Свиленов сякаш донякъде е малко стъписан пред нестандартното развитие и израстване на този съвременен автор, чиито книги все още ни затрудняват при точното им жанрово определение. Раз-

листвайки книгата на А. Свиленов „Съвременници“, можем да открием отделни пропуски, непълноти и спорни моменти, можем също да не споделяме всички твърдения и оценки за разглежданите автори. Но ние безспорно ще бъдем завладени от неподправеното критическо горене, с което са написани повечето страници. Съвременният литературен процес, с неговото многообразие и пълнотата, със сложността на проблематиката и явленията присъства в раздвижен план в изследванията на Свиленов.

Ваня Бояджиева

„ИСТОРИЯ ЛИТОВСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ“

Вильнюс, изд. Вага, 1977, 960 с.

В края на 1977 г. Институтът за литовски език и литература при Академията на науките на Литовската ССР издаде на руски език обемистия еднотомник „История на литовската литература“, предназначена за масовия читател в СССР, проявяващ интерес към своеобразното и развитието на многонационалната съветска литература, обогатявана постоянно с изненадващи шедеври от многобройни нации и народности.

„История на литовската литература“ е изследователски труд, обединил усилията на най-значителните литовски литературоведи — В. Ванагас, В. Галинис, Л. Гинейтис, К. Довейка, Я. Жекайте, А. Залаторюс, Ю. Качулис, В. Кубилюс, Й. Ланкутис, Р. Микшис, К. Настопка, Р. Пакалнишкис, А. Радзивицис и А. Самушюнис, — които обобщават многовековния художествен опит на древната и вечно млада Литва. Взети са под внимание всички национални особености на литературния процес и са осветлени в основни линии най-ярките и характерни творци и явления, утвърдили пътя на литовската художествена литература — от нейните „извори“ през XIV столетие до динамиката на текущата ни ден. Тази история е своеобразна кратка енциклопедия на това многовековно литературно развитие и по своята същност се явява своеобразно продължение, разширение и допълнение на научните факти, сведения и обобщения за литовската литература, които за първи път след Отечествената война бяха събрани в известния „Очерк за историята на литовската съветска литература“, издадена в Москва през 1955 г., или в шесттомния изследователски труд „История на съветската многонационална литература“ (Москва, 1970—1974).

При написването на настоящия еднотомник авторският колектив използва богатия опит, натрупан при написването на петтомната „История на литовската литература“ (на литовски език), Вильнюс, 1957—1968. Внимателната съставка между петтомника и еднотомника показва, че в сегашната исто-